

ОСОБЛИВОСТІ ТЕХНОЛОГІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

У статті подано результати досліджень особливостей стану, проблем та можливостей технологічного розвитку України.

В статье поданы результаты исследований особенностей состояния, проблем и возможностей технологического развития Украины.

The results of speciality researches of the state, problems and possibilities of technological development of Ukraine are given in the article.

Ключові слова: технологія, технологічний уклад, технологічний розвиток.

Світовий досвід показав, що лише завдяки революційним змінам у способі виробництва, розвитку високотехнологічних галузей промисловості, які базуватимуться на використанні інтелектуального капіталу, який формується результатами наукових досліджень і шляхом удосконалення освітнянської системи, можна вивести будь-яку країну з найтяжчого соціально-економічного становища, зробивши її незалежною від імпорту іноземних товарів.

Оскільки в Україні використовується лише незначна частка науково-технологічного потенціалу, то існує велика потреба у розробці державної програми інноваційного технологічного розвитку економіки України, модернізації та суттєвому оновленні технологічної структури виробництва на користь високотехнологічних галузей.

Проблеми розвитку науково-технічної сфери є темою робіт не лише вітчизняних і зарубіжних науковців, але й практиків, в яких дослідження технологічних можливостей суспільства викликає неабиякий інтерес. Серед них слід згадати таких відомих вчених, як А.С.Гальчинський, В.М.Геєць, Б.А.Маліцький, А.І.Сухоруков. Неабиякий внесок продовжують робити В.П.Семиноженко, який аналізує сучасне становище технологічних парків як найефективнішого механізму поєднання науки і виробництва, а також як проміжної ланки до становлення постіндустріального суспільства, та Л.І.Федулова, яка вивчає сучасне становище економіки України на основі його глибокого технологічного аналізу.

Але водночас існує проблема стосовно можливостей технологічного розвитку саме нашої держави. Саме цьому присвячена дана стаття.

Метою роботи є аналіз технологічного розвитку України та розроблення рекомендацій стосовно того, як вийти в лідери за своїм технологічним потенціалом, маючи при цьому значний інтелектуальний капітал. Дана мета визначила постановку наступних завдань:

- описати стан розвитку науково-технологічної сфери України;
- визначити основні перешкоди в розвитку технологічних можливостей;
- запропонувати шляхи удосконалення науково-технологічної сфери.

Як відомо, технологічне лідерство можна здобути шляхом розвитку нових галузей та перебудовою секторів економіки, де розробляються і впроваджуються нові технології.

У наш час потрібно брати до уваги нову систему світоустрою, що ґрунтується саме на стрімкій диференціації країн світу на основі їх технологічного розвитку. На цій основі виділяють три групи держав:

1. Технологічні новатори, або країни «золотого мільярда» – приблизно 30 країн, які здатні генерувати вищі технології, інтелектуально експлуатують весь світ і які досягли рівня постіндустріального суспільства. Ці країни досягли такого рівня та якості глобальної технологічної конкурентоспроможності, завдяки якому мають всі можливості не дати іншим країнам себе наздогнати.

2. Технологічні послідовники – близько 20 країн, які до певної міри можуть використовувати високі технології та хоча б гіпотетично ставити перед собою цілі розвитку, які мають цільові орієнтири, схожі до чільної тридцятки постіндустріальних країн.

3. Технологічні аутсайтери, або «третій світ» – понад 150 країн, не здатних до конкурентного саморозвитку в глобалізованому середовищі і приречених на незворотну бідність, прогресуючий занепад, деградацію, та, зрештою, політичну смерть.

Чинником, який зумовив домінування першої групи над іншими, виступає державна підтримка, яка орієнтується на фінансування технологічних та інноваційних впроваджень в промисловість задля виробництва високо конкурентних товарів, які зможуть забезпечити як внутрішній ринок, сформувавши при цьому технологічну незалежність, так і можливість експорту цієї продукції на світовий ринок.

Із розпадом Радянського Союзу і соціалістичного табору на політичній карті світу з'явилися нові країни, які вступили на перехідний шлях економічного розвитку. Однак деякі держави, такі як Латвія, Литва, Естонія і Польща, демонструють нам тенденцію до інтеграції з постіндустріальними країнами в складі ЄС, в той час як інші (Україна, Росія) вступили в затяжну кризову стадію деіндустріалізації, вибравши інший шлях економічного розвитку. Тому сьогодні перед Україною стоїть серйозний вибір: або негайно впроваджувати інноваційні реформи, особливо в високотехнологічній сфері, та створювати конкурентоспроможну економіку, або залишатися аутсайдером і сировинним додатком технологічно розвинутих світових монополістів [3, с.211-217].

Щоб зрозуміти, по якому з цих двох шляхів рухається Україна, потрібно прослідкувати її активність у впровадженні інноваційних технологій на виробництвах (табл. 1) [1].

Таблиця 1

Впровадження прогресивних технологічних процесів та освоєння виробництва нових видів продукції у промисловості

Роки	2008	2009	2010	2011
Впроваджено нових технологічних процесів	1647	1893	2043	2510
У тому числі маловідходних ресурсозберігаючих і безвідходних	630	753	479	517
Освоєно виробництво інноваційної продукції	2446	2685	2408	3238
Зокрема нових видів техніки	758	641	663	897

За даними таблиці 1 видно, що впровадження технологічних процесів в Україні розвивається, проте не дуже швидкими темпами. Щодо маловідходних,

ресурсозберігаючих та безвідходних технологій, то чітко спостерігається зменшення їх кількості у 2010 році в порівнянні з 2009 на 274 одиниці продукції. Поступово тенденція розвитку саме цього виду технологій зростає, але не на помітну величину, яка все ще не перевищила результатів попередніх років. Така ситуація показує незацікавленість власників підприємств у впровадженні технологій, які не шкодитимуть навколишньому середовищу [1].

Крім того, варто звернути увагу, ким саме здійснюється фінансування основних технологічних робіт в Україні (рис. 1; 2).

Рис 1. Розподіл фінансування наукових та науково-технічних робіт за джерелами фінансування станом на 2010 р. (у %) [1]

З рис. 1, 2 видно, що протягом 2010-2011 років фінансування науково-технічних робіт іноземними інвесторами значно знизилася. Виникненням такої негативної ситуації в Україні стала несприятлива інноваційна політика держави щодо проведення таких робіт. Підтвердженням цього є низька частка забезпечення фінансування науково-технічних робіт у порівнянні з власними коштами підприємств, які таким чином намагаються зробити свою продукцію конкурентоспроможнішою. Більш негативне явище у перспективному технологічному майбутньому – це збільшення частки кредитів у фінансуванні наукових робіт, тобто не надання коштів на інноваційний розвиток власників підприємств.

Економіка України сьогодні характеризується залежністю від підвищення світових цін на нафту і газ, спадом виробництва в наукомістких галузях промисловості, впливом «умів» та коштів, різким постарінням кадрів на підприємствах, низьким рівнем життя населення. Відсталість країни, зокрема технологічна, стала закономірним наслідком незатребуваності і неналежного ставлення влади до інтелектуального потенціалу країни, практичної відсутності моделі національної економіки як логічно побудованої та науково аргументованої системи знань. Країна ж, позбавлена доступу до базисних технологій панівного технологічного укладу, неминуче опинилася в економічно й політично залежному стані, який надалі закріпиться через нееквівалентний зовнішньоторговельний обмін. Крім того, з часом вона може опинитися в становищі платника інтелектуальної ренти високорозвиненим країнам Заходу й Азії, які вже створили

потужний потенціал сучасних наукомістких виробничих та інформаційних технологій [5, с. 4-7].

Рис. 2 Розподіл фінансування наукових та науково-технічних робіт за джерелами фінансування станом на 2011р. (у %) [1]

Щоб вибрати перспективніший шлях технологічного розвитку України, варто зрозуміти низку обставин, через які в Україні використовується лише незначна частка науково-технічного потенціалу. Серед них необхідно виділити такі:

- відсутність фінансування перспективних проектів для їхньої комерційної реалізації, що є наслідком втрати значних валютних коштів, які б могли надходити від продажу ліцензій та експорту наукомісткої продукції;
- недостатність правової охорони об'єктів права інтелектуальної власності, що призводить до такого негативного наслідку, як «відплив» за кордон інтелектуального капіталу;
- відсутність сучасних маркетингових досліджень міжнародного ринку товарів і послуг, щоб розуміти, яка продукція користується попитом за межами внутрішнього ринку та переймання досвіду стосовно стандартів якості висококонкурентної продукції та шляхів реалізації іноземних товарів;
- різна частка впровадження технологій по регіонах України, зокрема через різку відмінність в частці фінансування державою кожного регіону.

Ситуація ускладнюється ще й тим, що науковці і розробники нової техніки і нових технологій не мають підприємницьких навиків та необхідної інформації щодо ринкових пріоритетів. Просування інноваційної продукції на ринки, особливо світові, вимагає спеціальних економічних знань, володіння сучасними маркетинговими методами [4, с.181-186].

Так, на рис. 3 показано, питому вагу підприємств, що займалися інноваціями та науковою діяльністю на промислових підприємствах [2].

За даними рис. 3, видно, що найбільше промислових підприємств, які займаються науковою роботою і веденням інноваційної політики, знаходиться в Харківській області, а найменшу активність на свої підприємствах веде Київська область. Під час нашого аналізу ми помітили, що технологічна активність на промислових підприємствах майже в кожній проаналізованій нами області

має тенденцію зростання, крім Чернівецької області, де за 2011-2012 роки інноваційна активність підприємств зменшилася на 1,9%, а саме з 11,4% у 2011 до 9,5% у 2012.

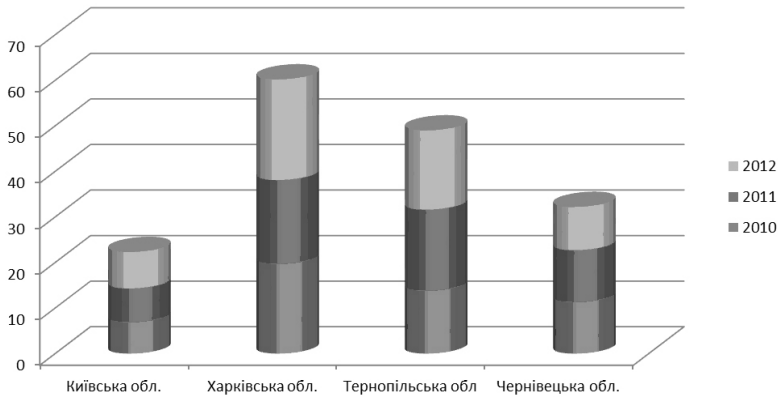

Рис.3. Питома вага підприємств, що займалися інноваціями та науковою діяльністю станом на 2010-2012 р. (у %) [2].

Отже, проаналізувавши негативну ситуацію, яка склалася в Україні стосовно впровадження новітніх технологій, і причини, які зумовили її, єдиним виходом з неї, на нашу думку, має бути створення Стратегії розвитку науки і технологій, до якої належать такі напрями удосконалення науково-технологічної сфери:

- впровадження сформованої інноваційної інфраструктури, яка б поєднувала ланки «освіта – наука – виробництво»;
- стимулювання інноваційного пільгового оподаткування;
- низький економічний ризик залучення іноземних інвестицій у сферу високотехнологічного виробництва;
- розвиток малого та середнього середовища інноваційного підприємства як провідника наукомісткого продукту у масове виробництво.

Підсумовуючи вищезгадані рекомендації стосовно розвитку технологічної сфери України, можна вивести одну загальну, яка б базувалася на врахуванні як прогресивного світового досвіду країн-новаторів, так і на власному потенціалі, зокрема на максимальному використанні людського, науково-технічного, виробничого, природного і т.д. А впровадити ці рекомендації на практиці може лише держава, яка має підтримувати галузі, у яких застосовуються конкурентоспроможні технології і які мають високу додану вартість.

Список використаних джерел:

1. Наукова та інноваційна діяльність в Україні. Статистичний збірник. – К. : Держкомстат України, 2011.
2. Наукова та інноваційна діяльність в Чернівецькій, Харківській, Київській та Тернопільській областях. Статистичні збірники. – 2011.
3. Тельнов А. Технологічний розвиток економіки України: сучасне становище та орієнтири на майбутнє / А. Тельнов, В. Горнчарук // Економічні науки. – 2009. – №4. – С.211-217.
4. Тульчинська С. Науково-технологічна сфера України: проблеми формування і перспективи розвитку / С. Тульчинська // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – № 9. – С. 181-186.
5. Федулова Л. Технологічний розвиток економіки / Л. Федулова // Економіка України. – 2006. – №5. – С. 4-10.